LingVaria
Rok XXI (2026) | 2 (42) | s. 165–180
https://doi.org/10.12797/LV.21.2026.42.11
Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Wojciech Król
Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych, Uniwersytet Jagielloński, Kraków
wojciech.krol@doctoral.uj.edu.pl

CO JEST W (ZUPEŁNIE) PUSTEJ SZUFLADZIE, CZYLI O WSPÓŁWYSTĘPOWANIU WYKŁADNIKÓW KOMPLETNOŚCI Z PRZYMIOTNIKIEM *PUSTY*

Słowa klucze: wykładniki kompletności, pragmatyczne aureole, przymiotniki graniczne, analiza dystynktywnych koleksemów

Keywords: maximizers, pragmatic halos, closed-scale adjectives, distinctive collexeme analysis

1. Wstęp

Obecna w literaturze przedmiotu analiza znaczenia wykładników kompletności, jak *całkowicie*, *zupełnie* itd., wskazuje, że jednostki tego typu wyrażają maksymalny poziom intensywności. Odnosząc się do języka polskiego Janus (1981) notuje, że jednostki te wyrażają znaczenie pełnego stopnia cechy. W odniesieniu do angielskiego Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech i Jan Svartvik (1985: 590) wspominają, że wykładniki kompletności denotują najwyższy stopień na skali.

Wykładniki kompletności współwystępują często z przymiotnikami granicznymi (por. *limit adjectives* u Paradis 1997: 48; 2001: 5–6). Jest to ich istotna cecha odróżniająca je od podobnych im intensyfikatorów, np. *bardzo*:

(1) *zupełnie nagi*.
(2) **bardzo nagi*.

Przymiotniki graniczne, jak *nagi*, wyrażają graniczną intensywność cechy. Fakt ten zdradza zasadniczy problem w definiowaniu wykładników kompletności jako najsilniejszych wyrażeń gradacyjnych, doprowadzających poziom intensywności do maksimum. Tym samym wykładniki kompletności wydają się pleonastyczne, a więc redundantne. Częstą praktyką w opisach wykładników kompletności jest przeciwstawianie ich innym jednostkom modyfikującym poziom intensywności cechy, jak np. *bardzo*, *trochę*, *prawie*, *strasznie*, *przeciętnie* (por. typologie wyrażeń gradacyjnych u R. Quirka, S. Greenbauma, G. Leecha i J. Svartvika (1985), także u Charlesa van Osa (1989)). Rzeczywiście wykładniki kompletności wykazują podobne cechy składniowe do tego typu leksemów, a jednocześnie zdarza się, że pod formą wyrażającą kategorię kompletności, jak np. *całkiem*, kryje się polisemiczne znaczenie, np. w postaci dezintensyfikatora:

(3) *całkiem ślepy* (wykładnik kompletności).
(4) *całkiem niezły* (dezintensyfikator).

W świetle tych faktów często występujące połączenia typu wykładnik kompletności + przymiotnik graniczny zdają się co najmniej zagadkowe, jeśli zakładać, że wszystko w języku pełni jakąś funkcję, a istnieje przecież prosta alternatywa – nie używać wykładnika kompletności. Zjawisko to bywa przedmiotem rozważań przy okazji badań nad wyrażeniami gradacyjnymi.

W polskiej literaturze o problemie tym wspomina Dagmara Bałabaniak (2013: 66) za Krystyną Kleszczową (2005: 295). Z pleonastyczności wykładników kompletności autorki wyciągają wniosek, że wykładniki kompletności nie intensyfikują, lecz wyrażają stanowisko epistemiczne nadawcy, tzn. pewność graniczności. Kleszczowa (ibid.) obrazuje to stanowisko przykładem *pustej szuflady*, w której nie ma nic, co wynika ze znaczenia przymiotnika *pusty*. Fraza zawierająca wykładnik kompletności, jak *zupełnie pusta szuflada*, nie wyraża konstatacji, że szuflada jest bardziej pusta. Pojawia się jednak pytanie, dlaczego istnieje ta funkcja jednostek takich jak *zupełnie*, gdy np. w języku polskim nie brak alternatyw na wyrażenie swojego upewnionego nastawienia do tej granicznej intensywności.

Celem niniejszego artykułu jest opis użycia wykładników kompletności w kontekstach podobnych do frazy *pusta szuflada*. Przy pomocy korpusu przeanalizowane zostaną rzeczowniki występujące z przymiotnikiem *pusty* modyfikowanym przez wykładnik kompletności oraz bez wykładnika kompletności. Artykuł stanowi przyczynek do badań nad granicznością, jednak podjęto decyzję o skupieniu się na przymiotniku *pusty* jako dobrym kandydacie do zgłębiania natury owej graniczności. WSJP PAN jako pierwsze znaczenie tego leksemu podaje „taki, który nie zawiera niczego ani nikogo w środku". Interpretacja autentycznych wypowiedzeń z tym przymiotnikiem wydaje się mało problematyczna przy założeniu, że prototypowo cecha *bycia pustym* jest czymś dającym się obiektywnie zweryfikować,

czego nie można powiedzieć o wielu innych jednostkach modyfikowanych przez wykładniki kompletności. W sekcji drugiej zgłębione zostanie alternatywne podejście do opisywanego zjawiska, którego zasadność zweryfikuje część empiryczna. Sekcja trzecia składa się z krótkiej charakterystyki wybranego do badania korpusu, opisu obecnych w badaniu wykładników kompletności, sformułowania zapytań korpusowych oraz wprowadzenia do wykorzystanej w badaniu analizy dystynktywnych koleksemów (Gries, Stefanowitsch 2004). Następnie w sekcji czwartej opisane zostają wyniki badania. Artykuł kończy się zaprezentowaniem wniosków w sekcji piątej.

2. Pragmatyczne wyjaśnienie *zupełnie pustej szuflady*

Alternatywnym podejściem do graniczności może być pojęcie pragmatycznych aureol (ang. *pragmatic halos*, zob. Lasersohn 1999). W zasadzie problem dotyczy szerszego zjawiska w użyciu języka, tzn. dopuszczalnego braku precyzji w *la parole*, który daje się wytłumaczyć regułą kooperacji Herberta Paula Grice'a (1975). Dla zobrazowania tego ogólniejszego problemu rozważmy przykład:

(5) *Wysiadłem z pociągu o 15.*

W rzeczywistości nadawca wypowiedzenia (5) mógł wysiąść z pociągu o 15:05, jednak ze względu na kontekst sytuacyjny tego rodzaju precyzja nie była potrzebna ani konieczna – na przykład jeśli nadawca niezobowiązująco opowiadał o przebiegu swojego dnia znajomemu. Przechodząc do przymiotników granicznych, rozważmy przykład uwzględniający odniesienie do konceptu *pełni*.

(6) A: Ile chcesz tej whisky?
B: Lej do pełna.

W dialogu (6) osoba B, mimo że na poziomie semantyki warunków prawdziwościowych przekazuje, że jest zainteresowana wypełnieniem swojego naczynia w 100%, prawdopodobnie ma na myśli wypełnienie go mniej więcej w 95%, ponieważ podniesienie naczynia wypełnionego po brzegi groziłoby rozlaniem zawartości. Tego typu elementy kontekstu sytuacyjnego sprawiają, że precyzyjne wyrażenia w wielu kontekstach dopuszczają pewien brak precyzji.

Peter Lasersohn określa tego typu znaczenia, które odbiegają od słownikowych, *pragmatycznymi aureolami*:

> Dla wyrażenia α oznaczającego obiekt x postrzegam zbiór elementów, który kontekst pozwala skojarzyć z x, jak uporządkowany wokół x w formie okręgu, dlatego też będę

nazywał ten zbiór wraz z jego relacją porządkującą pragmatyczną aureolą α[1] (Lasersohn 1999: 527; tłum. W.K.).

Jeżeli w ten sposób potraktować graniczne przymiotniki, to w takim modelu znajduje się również miejsce dla wykładników kompletności. Lasersohn (ibid.: 525) wprowadza określenie ang. *slack regulator* (*regulator swobody interpretacji znaczenia*, tłum. W.K.) dla jednostek, które są zbędne w odniesieniu do słownikowego znaczenia (np. przymiotnika granicznego), jednak pojawiają się tam, gdzie trzeba wykluczyć znaczenie typu pragmatycznej aureoli.

Lasersohn (ibid.: 526) zauważa, że opisywane odstępstwo od znaczenia definiowanego przez słownik musi być pragmatycznie zaniedbywalne w kontekście. Takie użycie języka w kontekście staje się akceptowalne na mocy maksym konwersacyjnych Grice'a (1975).

Rozważając funkcję wykładnika kompletności przy granicznym przymiotniku *pusty*, warto przyjrzeć się przypadkowi wprowadzenia negacji w podobnym przykładzie z wykładnikiem kompletności oraz bez niego:

(7a) Szuflada **nie** jest **całkowicie pusta**.
(7b) Szuflada **nie** jest **pusta**.

Istnieje różnica w stopniu wypełnienia szuflady między przykładem (7a) i (7b), tzn. szuflada, która nie jest pusta, jest bardziej wypełniona niż ta, która nie jest *całkowicie* pusta. Jednocześnie raczej nie ma powodu sądzić, że wykładnik kompletności w zdaniu z negacją i bez negacji pełniłby dwie różne funkcje. Nie wyklucza to interpretacji Bałabaniak (2013), że użycie wykładnika kompletności ma świadczyć o trafności użytego predykatu. Eksplicytne zasygnalizowanie przez nadawcę większej intensywności implikuje większą trafność predykatu, ponieważ intensywniejszy bodziec jest łatwiej dostrzegalny i przez to można być pewniejszym co do jego zaistnienia. Większa intensywność to silniejszy dowód, że predykat jest w rzeczy samej trafny. Tym samym wskazanie na trafność użytego predykatu jest również częścią znaczenia intensyfikatora, jak np. *bardzo*. Tego typu relacja między intensywnością i trafnością użytego predykatu jest dostrzegalna w procesach rozwoju intensyfikatorów w innych językach niż polski. Angielski odpowiednik polskiego *bardzo*, tzn. *very*, pochodzi od zapożyczonego z francuskiego *vrai* 'prawdziwy' (Plank 1979: 333). Neutralny intensyfikator zgramatykalizował się zatem właśnie przez leksem komentujący zgodność z rzeczywistością jednostki z poziomu przedmiotowego języka.

[1] Cytat w oryginale: „Given an expression α denoting some object x, I like to think of the set the context associates with x as arrayed around x in a sort of circular cluster, so I will call this set, together with its ordering relation, the pragmatic halo of α".

Bałabaniak (2013) traktuje kompletność i intensywność jako kategorie opozycyjne. Dla porządku terminologicznego w tej pracy rozróżnia się intensyfikatory (= *bardzo*) i wykładniki kompletności (= *całkowicie*) za tą autorką, jednak warto zauważyć, że rozróżnienie tego typu jest ograniczone do literatury polskojęzycznej. W języku angielskim Paradis (1997) w klasie *degree modifiers* wyróżnia *maximizers* (= wykładniki kompletności) oraz *boosters* (= intensyfikatory, jak np. *bardzo*). Autorka zwraca uwagę na ich różnice w dystrybucji, podobnie jak Bałabaniak (2013) w polskim. Owa tendencja przypominająca dystrybucję komplementarną występuje również w angielskim i niemieckim (por. Paradis 2001 o angielskim; Kirschbaum 2002 o niemieckim). Można wciąż założyć, że *degree modification* to nie to samo co intensyfikacja (choć w opisie Paradis 1997 po prostu nie występuje termin *intensification*, który bywa zarezerwowany w angielskim dla innej klasy, tzn. partykuł fokusujących, por. Haspelmath 2013). Niemniej wykładniki kompletności nazywane są wprost „intensyfikatorami" w pracach na temat języka niemieckiego, np. u Kirschbaum (2002) (*Grenzwert-Intensivierer*), u van Osa (1989) (*absolute Intensivierer*) oraz u Breindl (2007) (jako przedstawiciele klasy *Intensitätspartikeln*). Tym samym wykładniki kompletności są w tych opisach wprost kojarzone z intensyfikacją. W takich opisach wykładniki kompletności (= *całkowicie*) i intensyfikatory (= *bardzo*) stanowią równorzędną podgrupę całej klasy przypominającej wyrażenia gradacyjne u Bałabaniak (2013). Jednocześnie, co warto jeszcze raz podkreślić, część z tych autorów wprost zwraca uwagę na dystrybucyjne różnice, o których pisze Bałabaniak (ibid.). Tym samym wydaje się, że różnica w tych podejściach w dużej mierze dotyczy jedynie kwestii, czy znaczenie przekazywane przez wykładniki kompletności można nazwać intensyfikacją. Czy zatem w wypadku wykładnika kompletności jak *całkowicie* można mówić o modyfikacji poziomu intensywności?

Po pierwsze, nie jest prawdą, że wykładniki kompletności odnoszą się jedynie do przymiotników niestopniowalnych. Akceptowalne są takie połączenia jak *całkowicie nowy* (a przymiotnik *nowy* jest stopniowalny).

Po drugie, wydaje się, że we frazie *całkowicie nowy dom* jest mowa o nowszym domu niż we frazie *nowy dom*. To powinno oznaczać, że wykładniki kompletności przynajmniej w pewnych kontekstach intensyfikują. Tę kwestię lepiej rozstrzyga przeanalizowanie użycia wykładnika kompletności przy negacji, analogicznie jak w przykładach (8a) i (8b):

(8a) Ten dom nie jest całkowicie nowy.
(8b) Ten dom nie jest nowy.

Dom, który nie jest *całkowicie nowy*, jest „tylko" nowy.

W tej pracy zaproponowano analizę popartą danymi korpusowymi (por. sekcja czwarta), z której wynika, że wykładniki kompletności również intensyfikują, gdy w grę wchodzą przymiotniki określające graniczny punkt na skali, jak *pusty*.

Przymiotnik *pusty* kryje w sobie potencjalną nieprecyzyjność – a potencjał ten jest tym większy, im większy pojemnik jest pusty. Jest to proste i oparte na maksymach konwersacyjnych Grice'a wyjaśnienie dla funkcji *zupełnie* w kontekstach jak *zupełnie pusta szuflada*. Taka interpretacja jednocześnie uprawnia do określania wykładników kompletności mianem podgrupy intensyfikatorów, tak jak dzieje się to w każdym znanym autorowi ujęciu nieodnoszącym się do języka polskiego – a nie ma powodów, by sądzić, że te kategorie semantyczne mają odmienne cechy w angielskim czy niemieckim.

Jednocześnie odmienność dystrybucji wykładników kompletności i intensyfikatorów, która sugeruje odrębność obu klas, jest wyraźna tylko na pewnych prototypowych przykładach. Istnieje wiele przymiotników, które umożliwiają modyfikację zarówno przez wykładniki kompletności, jak i intensyfikatory: *bardzo indywidualna kwestia* vs *całkowicie indywidualna kwestia*, *bardzo bezpieczna okolica* vs *całkowicie bezpieczna okolica*. Gdyby *całkowicie* nie intensyfikowało we frazie *całkowicie bezpieczna okolica*, to należałoby powiedzieć, że *bardzo bezpieczna okolica* jest bezpieczniejsza niż *całkowicie bezpieczna okolica*.

Na koniec tej sekcji warto rozstrzygnąć kwestię, czy *pusty* jako przymiotnik graniczny jest rzeczywiście częścią jakiejś skali. Christopher Kennedy i Louise McNally (2005: 355) opisują w swojej pracy różne typy skali i podają skalę pomiędzy pustką i pełnią jako przykład skali obustronnie zamkniętej (podobnie Kirschbaum 2002: 25–26, opisując język niemiecki) obok skali kończącej się cechami wyrażanymi przez przymiotniki *otwarty* i *zamknięty*. Autorzy dowodzą, że przymiotnik *pełny* wyraża stopniowalną cechę, wskazując na akceptowalne użycia w zdaniach porównawczych w języku angielskim. Podobny dowód daje się przeprowadzić w języku polskim dla przymiotnika *pusty*, jak ilustrują użycia z korpusu plTenTen, na którym opiera się badanie opisane w kolejnych sekcjach:

(9) Nawet próżnia nie jest tak pusta jak Disco Polo.
(10) W żadnym innym miesiącu oprócz miesięcy zimowych, drogi rowerowe i ścieżki nie są tak puste jak w lutym.

3. Korpus i metody

Badanie zostało przeprowadzone na korpusie plTenTen 2019 (Jakubíček, Kilgarriff, Kovář, Rychlý, Suchomel 2013), dostępnym przez platformę Sketch Engine (Kilgarriff, Baisa, Bušta, Jakubíček, Kovář, Michelfeit, Rychlý, Suchomel 2014). Główną wartością tego korpusu dla niniejszego badania jest rozmiar (4 mld tokenów). Rozmiar jest bardzo istotny, ponieważ badanie dotyczy przede wszystkim porównania frekwencji dwóch bardzo specyficznych bliskich znaczeniowo konstrukcji – fraz nominalnych z jednym konkretnym przymiotnikiem i jednocześnie z wykładnikiem

kompletności oraz bez wykładnika: wykładnik kompletności + *pusty* + rzeczownik vs ¬ (wykładnik kompletności) + *pusty* + rzeczownik[2]. Korpus składa się z tekstów współczesnego języka polskiego. Zawiera on teksty zebrane z internetu pod koniec 2019 r.[3] Na poziomie semantyki (w odróżnieniu od pragmatyki) obie konstrukcje mają to samo znaczenie, przy założeniu, że wykładniki kompletności wyrażają maksymalną intensywność. Ponieważ badanie dotyczy konstrukcji jako pewnych jednostek znaczenia, brane są w nich pod uwagę dwie grupy jednostek: pięć wykładników kompletności w prepozycji względem przymiotnika *pusty* oraz rzeczowniki w jego postpozycji.

W badaniu uwzględniono polskie wykładniki kompletności *zupełnie*, *całkowicie*, *całkiem*, *kompletnie*, *absolutnie*, natomiast głównym przedmiotem zainteresowania są rzeczowniki uzupełniające obie konstrukcje (bez wykładnika kompletności vs z wykładnikiem kompletności). W badaniu użyto analizy dystynktywnych koleksemów (Gries, Stefanowitsch 2004). Jest to rozwinięcie statystycznej analizy kolokacji, przystosowane do badania różnic między uzupełnieniami bliskoznacznych konstrukcji. Za pomocą miary statystycznej logarytmu wskaźnika wiarygodności (Dunning 1993), porównując rzeczywiste frekwencje z teoretycznymi oczekiwanymi frekwencjami wyliczonymi na podstawie innych parametrów korpusu, badano, czy każdy z rzeczowników w obu konstrukcjach występuje w niej częściej, niż wynikałoby to z przewidywań. Jednostki, które w tym sensie najbardziej dają się skojarzyć z daną konstrukcją, są określane jej najbardziej dystynktywnymi koleksemami. Stąd bardziej szczegółowej analizie zostanie poddanych 30 rzeczowników najsilniej powiązanych z jedną i z drugą konstrukcją. Im większa wartość miary statystycznej, tym bardziej charakterystyczny jest rzeczownik dla danej konstrukcji. Metoda ta została zastosowana ze względu na roboczo zakładaną semantyczną tożsamość fraz takich jak:

(11a) pusta szuflada,
(11b) zupełnie pusta szuflada.

Jednocześnie ograniczenie do jednego przymiotnika granicznego wynika z faktu, że ocena graniczności często nie jest obiektywnie osiągalna, ograniczenie się zaś do jednego przymiotnika pozwala na lepsze zrozumienie znaczenia konkretnych użyć konstrukcji, których znaczenie wynika z zestawienia przymiotnika *pusty* z rzeczownikiem konkretnego typu.

---

[2] Symbol ¬ oznacza negację. W podanym kontekście sygnalizuje, że w drugiej konstrukcji przed przymiotnikiem *pusty* stać może wszystko poza wykładnikami kompletności.

[3] Dla bardziej szczegółowego opisu procedur towarzyszących tworzeniu korpusów z grupy TenTen por. https://www.sketchengine.eu/documentation/tenten-corpora/.

Zastosowanie analizy dystynktywnych koleksemów jest ponadto wartościowe ze względu na duże różnice we frekwencjach absolutnych obu konstrukcji. Fakt takich różnic nie wyklucza istnienia pewnych tendencji rzadszej konstrukcji do współwystępowania z danym typem rzeczowników – skorzystanie z miary statystycznej pozwala zidentyfikować te tendencje.

Po przeprowadzeniu analizy dystynktywnych koleksemów na podstawie otrzymanych list rzeczowników zaproponowano semantyczne generalizacje. Generalizacje te opierają się najpierw na rozróżnieniu między konkretnymi i figuratywnymi znaczeniami przymiotnika *pusty* przy danym rzeczowniku, a dla znaczeń konkretnych zakłada się, że rzeczowniki w ten sposób określane można uznać za abstrakcyjne pojemniki, tzn. przedmioty, urządzenia, miejsca, które mogą być postrzegane jako mniej lub bardziej zapełnione. W tej grupie wyróżniono:

a) pojemniki niewieloelementowe (np. *krzesło*);
b) pojemniki wieloelementowe (np. *parking*, *lodówka*);
c) pojemniki na płyny (np. *szklanka*).

Komentarza wymaga klasa pojemników niewieloelementowych. Cechą reprezentantów tej grupy jest dopuszczalność dwóch lub trzech elementów w pojemniku, jednak w prototypowych kontekstach niewięcej. Do tej klasy należą takie rzeczowniki jak *łóżko*, *grób* czy *krzesło* (na którym może na przykład siedzieć babcia z wnukiem na kolanach). Zasadniczo chodzi o pojemniki o minimalnym limicie elementów, które można skontrastować z pojemnikami wieloelementowymi jak *lodówka* czy *parking*.

Zapytania dla obu konstrukcji wyglądały następująco:

> **wykładnik kompletności + pusty + rzeczownik**: [lemma=”zupełnie” | lemma=”całkowicie” | lemma=”całkiem” | lemma=”kompletnie” | lemma=”absolutnie”] [lemma=”pusty”] [tag=”subst:*”]

oraz:

> ¬ (wykładnik kompletności) + pusty + rzeczownik: [lemma!=”zupełnie” & lemma!=”całkowicie” & lemma!=”całkiem” & lemma!=”kompletnie” & lemma!=”absolutnie”] [lemma=”pusty”] [tag=”subst:*”][4]

Skorzystano więc z obecnej w korpusie lemmatyzacji i znaczników morfosyntaktycznych dla rzeczowników.

---

[4] Przy obu wyszukiwaniach nie uwzględniono alternatywnych szyków, ponieważ są one zjawiskiem na tyle marginalnym w korpusie, że ich analiza nie jest możliwa nawet przy dużym zbiorze tekstów. Frazy z szykiem *pusty* + *zupełnie* + rzeczownik występują w korpusie łącznie 15 razy, przy czym żaden z rzeczowników na liście frekwencji nie pojawia się więcej niż raz.

4. Wyniki badania

W tabelach 1 oraz 2 przedstawiono dwie listy trzydziestu najbardziej dystynktywnych koleksemów obu konstrukcji, wraz z frekwencjami danych rzeczowników w obu konstrukcjach oraz z miarą logarytmu wskaźnika wiarygodności LLR (ang. *log-likelihood ratio*). Przyporządkowanie dystynktywnego koleksemu do danej konstrukcji nastąpiło na podstawie różnicy między obserwowaną i oczekiwaną frekwencją kolokacji: jeżeli była dodatnia dla kolokacji z wykładnikiem kompletności, to kolokacja wystąpiła w korpusie więcej razy, niż oczekiwano, przez co była przyporządkowywana do powiązanej konstrukcji. Tak zebrane wyniki analizy dystynktywnych koleksemów skategoryzowano semantycznie według klas opisanych w sekcji trzeciej. Podsumowanie tej części analizy przedstawiono na ryc. 1 (wykresy kolumnowe), na której znaleźć można procentowe wartości każdej klasy koleksemów. Rzeczowniki w kontekście użyć z przymiotnikiem *pusty* sklasyfikowano w następujący sposób:

– ***pusty* w użyciu figuratywnym**: *kaloria*, *ręka*, *obietnica*, *śmiech*, *faktura*, *słowo*, *deklaracja*, *wzrok*, *dźwięk*, *frazes*, *okno*, *struna*, *zdanie*, *obraz*, *gniazdo*;
– **pojemniki mieszczące niewiele elementów**: *bramka*, *grób*, *krzesło*, *oczodół*, *komórka*, *łóżko*, *linia*, *siatka*;
– **pojemniki mieszczące wiele elementów**: *miejsce*, *talerz*, *plac*, *opakowanie*, *pudełko*, *gniazdo*, *droga*, *ulica*, *plaża*, *kalendarium*, *scena*, *wydech*, *pomieszczenie*, *pokój*, *szosa*, *sala*, *dziura*, *bar*, *parking*, *wzgórze*, *autobus*, *rzeka*, *wyspa*, *szlak*, *teatr*, *skrzynka*, *samochód*, *rura*, *restauracja*, *skrzyżowanie*, *salon*, *teren*, *stacja*, *obraz*;
– **pojemniki mieszczące płyny**: *butelka*, *szklanka*, *zbiornik*, *naczynie*, *akumulator*.

Przyporządkowanie niektórych rzeczowników wymaga komentarza, ponieważ występujące w badanych frazach warianty znaczeniowe nie są prototypowe. *Pusta faktura* oznacza konkretnie fakturę fałszywą (Zespół Ekspertów ING Księgowość 2024), stąd przyporządkowanie do fraz użytych figuratywnie:

(12) CBA informuje o śledztwie przeciwko 58 firmom, które miały uczestniczyć w obrocie **pustymi fakturami** i wyłudzać dotacje unijne za fikcyjne usługi (Falszerstwa.pl).

Pusta struna to „struna nieprzyciśnięta palcem w czasie gry na instrumentach smyczkowych" (SJP PWN):

(13) Specjalnie po serii tłumionych dźwięków **pustej struny** E6 następuje dwudźwięk C5, ponieważ brzmi on dysonansowo wraz z dźwiękiem **pustej struny** E6 (Magazyn Gitarzysta).

Pusta siatka to zazwyczaj metonimia niebronionej bramki piłkarskiej:

(14) Podanie do Suareza, który w polu karnym podał do wychodzącego Neymara. Brazylijczyk trafił do **pustej siatki** obok bezradnego Neuera (Wprost.pl).

Pusty wydech oraz *pusta rura* dotyczą modyfikacji w budowie motocykla, których celem jest wygenerowanie głośniejszego dźwięku przy działaniu motocykla poprzez usunięcie elementów go tłumiących:

(15) Tak się zdarza niekiedy, jak jadę koło bloków przy domu bo ich mieszkańcy niechętnie (mówiąc baaardzo delikatnie) zapatrują się na moją pasję… głównie ze względu na **puste wydechy**, których dźwięk tłucze ich poustawiane w kredensie rodowe kryształy a ceramiczne talerze spadają ze ścian… ;) (Firma-coigdzie.home.pl).
(16) […] najlepsze jest to że jak go kupiłem to nie posiadał oryginalnego tłumika tylko była zwykła **pusta rura**, więc jak go odpaliłem u siebie to sąsiedzi się zlecieli bo nie wiedzieli co sie dzieje, dźwięk był nie do opisania (Izhmoto.pl).

O *pustej rzece* w korpusie wspominano w kontekście możliwości pomieszczenia przez taką rzekę wielu łodzi lub ryb:

(17) Przyczyna prawie **pustej rzeki** jest w ludziach, ale tych łowiących (Wędkomania.pl).

Pusty obraz został zaklasyfikowany jednocześnie do klasy figuratywnej oraz pojemników wieloelementowych ze względu na następujące zróżnicowanie w użyciu:

(18) Każde wspomnienie ma swój smak i zapach. To nie **puste obrazy** czy słowa, moje marzenia zawierają pełnie życia, świetnie naśladują rzeczywistość (Portalliteracki.pl).
(19) Wygodnym sposobem na stworzenie grafiki dwuwymiarowej jest rysowanie bezpośrednie. Wtedy zaczyna się od pracy na **pustym obrazie**, czyli mapie rastrowej, która jest wypełniona tłem w jednolitym kolorze (Rosyjskiecd.pl).

Tabela 1. Najbardziej dystynktywne koleksemy konstrukcji bez wykładników kompletności

klasa	koleksem	¬ wykł. k.	wykł. k.	LLR
pojemnik: niewiele elementów	*bramka*	**6309**	**8**	**33,68**
pojemnik: wiele elementów	*miejsce*	**5317**	**6**	**30,57**
pojemnik: płyn	*butelka*	**2233**	**0**	**25,89**
figuratywnie	*kaloria*	**1437**	**0**	**16,60**
figuratywnie	*ręka*	**3400**	**6**	**13,19**
pojemnik: niewiele elementów	*grób*	**1655**	**1**	**12,61**
figuratywnie	*obietnica*	**943**	**0**	**10,86**
pojemnik: niewiele elementów	*krzesło*	**705**	**0**	**8,11**
figuratywnie	*śmiech*	**697**	**0**	**8,02**
figuratywnie	*faktura*	**619**	**0**	**7,12**
pojemnik: wiele elementów	*talerz*	**461**	**0**	**5,30**
figuratywnie	*słowo*	**3047**	**9**	**5,15**
pojemnik: niewiele elementów	*oczodół*	**428**	**0**	**4,92**
figuratywnie	*deklaracja*	**419**	**0**	**4,81**
pojemnik: wiele elementów	*plac*	**1192**	**2**	**4,80**
pojemnik: wiele elementów	*opakowanie*	**831**	**1**	**4,44**
pojemnik: płyn	*szklanka*	**371**	**0**	**4,26**
figuratywnie	*wzrok*	**362**	**0**	**4,16**
pojemnik: niewiele elementów	*komórka*	**335**	**0**	**3,85**
pojemnik: wiele elementów	*pudełko*	**320**	**0**	**3,68**
pojemnik: płyn	*zbiornik*	**318**	**0**	**3,65**
pojemnik: wiele elementów / figuratywnie	*gniazdo*	**297**	**0**	**3,41**
pojemnik: płyn	*naczynie*	**289**	**0**	**3,32**
pojemnik: niewiele elementów	*łóżko*	**286**	**0**	**3,28**
figuratywnie	*dźwięk*	**277**	**0**	**3,18**
pojemnik: niewiele elementów	*linia*	**275**	**0**	**3,16**
figuratywnie	*frazes*	**976**	**2**	**3,11**
figuratywnie	*okno*	**258**	**0**	**2,96**
figuratywnie	*struna*	**214**	**0**	**2,46**
pojemnik: niewiele elementów	*siatka*	**211**	**0**	**2,42**

Tabela 2. Najbardziej dystynktywne koleksemy konstrukcji z wykładnikami kompletności

klasa	koleksem	¬ wykł. k.	wykł. k.	LLR
pojemnik: wiele elementów	*droga*	**698**	**33**	**81,37**
pojemnik: wiele elementów	*ulica*	**1017**	**31**	**53,61**
pojemnik: wiele elementów	*plaża*	**599**	**22**	**44,51**
pojemnik: wiele elementów	*kalendarium*	**82**	**6**	**19,16**
pojemnik: wiele elementów	*scena*	**403**	**11**	**16,85**
pojemnik: wiele elementów	*wydech*	**104**	**6**	**16,64**
pojemnik: wiele elementów	*pomieszczenie*	**554**	**12**	**14,20**
pojemnik: wiele elementów	*pokój*	**915**	**16**	**14,19**
pojemnik: wiele elementów	*szosa*	**86**	**5**	**13,93**
pojemnik: płyn	*akumulator*	**21**	**3**	**13,16**
pojemnik: wiele elementów	*sala*	**874**	**15**	**12,92**
pojemnik: wiele elementów	*dziura*	**61**	**4**	**11,98**
pojemnik: wiele elementów	*bar*	**32**	**3**	**10,89**
pojemnik: wiele elementów	*parking*	**191**	**6**	**10,49**
pojemnik: wiele elementów	*wzgórze*	**12**	**2**	**9,32**
pojemnik: wiele elementów	*autobus*	**152**	**5**	**9,11**
pojemnik: wiele elementów	*rzeka*	**14**	**2**	**8,77**
pojemnik: wiele elementów	*wyspa*	**17**	**2**	**8,07**
pojemnik: wiele elementów	*szlak*	**57**	**3**	**7,83**
pojemnik: wiele elementów	*teatr*	**29**	**2**	**6,16**
pojemnik: wiele elementów	*skrzynka*	**161**	**4**	**5,52**
pojemnik: wiele elementów	*samochód*	**91**	**3**	**5,47**
pojemnik: wiele elementów	*rura*	**92**	**3**	**5,42**
pojemnik: wiele elementów	*restauracja*	**36**	**2**	**5,40**
figuratywnie	*zdanie*	**38**	**2**	**5,22**
figuratywnie / pojemnik: wiele elementów	*obraz*	**40**	**2**	**5,04**
pojemnik: wiele elementów	*skrzyżowanie*	**40**	**2**	**5,04**
pojemnik: wiele elementów	*salon*	**43**	**2**	**4,79**
pojemnik: wiele elementów	*teren*	**277**	**5**	**4,60**
pojemnik: wiele elementów	*stacja*	**49**	**2**	**4,35**

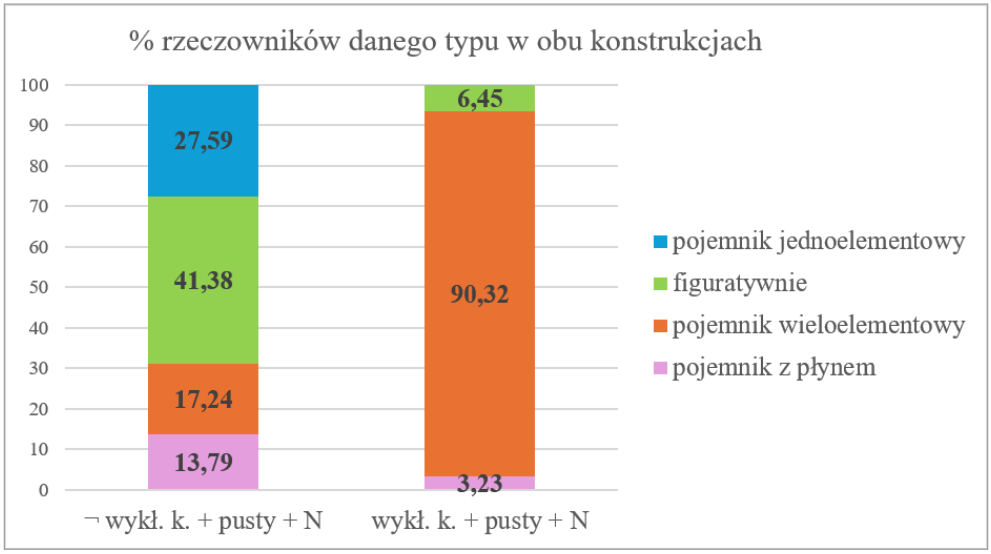
Część rzeczowników przy przymiotniku *pusty* użytym figuratywnie łączy jedna konceptualna metafora: WYPOWIEDZI BEZ POKRYCIA SĄ PUSTE (*pusty/-a/-e frazes, zdanie, słowo, deklaracja*). W olbrzymiej większości przypadków użycia figuratywne są dystynktywnymi koleksemami konstrukcji bez wykładników kompletności.

Jeśli chodzi o użycia rzeczowników określane jako konkretne, tzn. różnego typu pojemniki, widać podział na pojemniki wieloelementowe, występujące z wykładnikami kompletności, oraz pojemniki niewieloelementowe lub zawierające płyn (bez wykładnika kompletności).

Z faktu tego wynika, że wykładniki kompletności pojawiają się zwłaszcza tam, gdzie potencjalnie mała liczba elementów wypełnia pojemnik jedynie w niewielkim stopniu, co tworzy dobre warunki dla powstania kontekstu dopuszczającego nieprecyzyjność, kiedy wypełnienie na przykład jednym elementem będzie można zrównać z brakiem elementów.

Im mniejszą część pojemnika wypełni jeden element, tym bardziej użytkownik języka wydaje się skłonny do dodania wykładnika kompletności, gdy ma na myśli semantyczną (słownikową) pustkę.

Rycina 1. Skumulowane wykresy kolumnowe: procent rzeczowników danego typu w obu konstrukcjach

Różnice w obu konstrukcjach sugerują regularność w użyciu wykładników kompletności niedającą się wytłumaczyć samym znaczeniem epistemicznego stanowiska (por. sekcja pierwsza). Nie ma powodu, dla którego w zasadzie równie (proporcjonalnie) często *pusta* i *zupełnie pusta* nie występowałaby np. *szklanka*, która w korpusie zdecydowanie przechyla się w kierunku fraz bez wykładnika kompletności. Tym samym przeprowadzone badanie sugeruje zgodność funkcjonowania wykładników kompletności z pojęciem pragmatycznych aureol, a więc uznaniem, że precyzyjne terminy są często używane nieprecyzyjnie. Wykładnik kompletności pozwala zatem przesunąć poziom intensywności z teoretycznej pragmatycznej aureoli

na rzeczywistą wartość graniczną. Wydaje się jednak, że nie jest to równoznaczne z nieprawdziwością interpretacji wykładników kompletności w kategoriach pewności nadawcy. Pewność i wysoka intensywność są semantycznymi ładunkami, które wręcz powinny harmonijnie współwystępować. Wysoka intensywność oznacza bowiem silniejszy bodziec, który trudniej przeoczyć. Wysoka intensywność zjawiska pozwala na łatwiejsze jego zidentyfikowanie, a co za tym idzie, implikuje większą pewność, że zjawisko rzeczywiście wystąpiło.

5. Wnioski

Z badania wynika, że wykładniki kompletności przy przymiotniku granicznym *pusty* intensyfikują poziom cechy, odnosząc się do wyjściowego znaczenia typu pragmatycznej aureoli. Analiza dystynktywnych koleksemów skutecznie wykryła istotne różnice w asocjacjach obu badanych konstrukcji.

Analizę tego typu nieprecyzyjnych użyć przymiotników granicznych (również innych niż *pusty*) można dalej rozszerzyć na badanie kontekstów pozwalających na nieprecyzyjność, ponieważ np. *pusta plaża* może generować więcej wykładników kompletności latem niż zimą, przez różne oczekiwania dotyczące tego, czym byłaby „plaża pełna ludzi". W tym sensie plaża zimą jest mniejszym zbiornikiem niż plaża latem. Ponadto badania wokół graniczności można, a może wręcz powinno się rozszerzyć poza analizę korpusową, ponieważ – jak widać – kontekst sytuacyjny, często niedostępny w korpusie, ma duży wpływ na poziom akceptowalnych odstępstw od słownikowego znaczenia. Warto też zadać pytanie, jak duże może być owo odstępstwo od normy.

Źródła

Falszerstwa.pl (b.d.), *Kronika: służby publiczne*, [on-line:] http://www.falszerstwa.pl/kronika/sluzby-publiczne?start=20 (dostęp: 9 IV 2026).

Firma-coigdzie.home.pl (b.d.), *Forum: temat 55961*, [on-line:] http://firma-coigdzie.home.pl/index.php?option=com_kunena&view=topic&catid=59&id=55961&Itemid=114 (dostęp: 9 IV 2026).

Izhmoto.pl (b.d.), *Forum: post 40397*, [on-line:] http://izhmoto.pl/viewtopic.php?p=40397&sid=f3092229f3119e34ecfef4fbb1cd0636 (dostęp: 9 IV 2026).

Magazyn Gitarzysta (b.d.), *Tłumienie strun*, [on-line:] https://magazyngitarzysta.pl/warsztat/lekcje/metal/6601-metal-64-tlumienie-strun (dostęp: 9 IV 2026).

Portalliteracki.pl (b.d.), *Artykuł 52978*, [on-line:] http://portalliteracki.pl/artykul,52978.html (dostęp: 9 IV 2026).

Rosyjskiecd.pl (b.d.), *Grafika dwuwymiarowa na stronach WWW*, [on-line:] http://rosyjskiecd.pl/grafika-dwuwymiarowa-na-stronach-www (dostęp: 9 IV 2026).

Wędkomania.pl (b.d.), *News: ID 2021*, [on-line:] http://www.wedkomania.pl/news.php?id=2021 (dostęp: 9 IV 2026).

Wprost.pl (b.d.), *Na żywo: Bayern Monachium – FC Barcelona*, [on-line:] https://www.wprost.pl/sport/relacje-na-zywo/506238/na-zywo-bayern-monachium-fc-barcelona.html (dostęp: 9 IV 2026).

Literatura

Bałabaniak D., 2013, *Polskie intensyfikatory leksykalne na tle wyrażeń gradacyjnych*, „Studia i Monografie – Uniwersytet Opolski", nr 490, Opole.

Breindl E., 2007, *Intensitätspartikel*, [w:] L. Hoffmann (red.), *Handbuch der deutschen Wortarten*, „De Gruyter Lexikon", Berlin, s. 397–422.

Dunning T.E., 1993, *Accurate Methods for the Statistics of Surprise and Coincidence*, „Computational Linguistics" 19 (1), s. 61–74.

Grice H.P., 1975, *Logic and Conversation*, [w:] P. Cole, J.L. Morgan (red.), *Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts*, London–New York, s. 41–58, https://doi.org/10.1163/9789004368811_003.

Gries S.Th., Stefanowitsch A., 2004, *Extending Collostructional Analysis: A Corpus-Based Perspective on 'Alternations'*, „International Journal of Corpus Linguistics" 9, nr 1, s. 97–129, https://doi.org/10.1075/ijcl.9.1.06gri.

Haspelmath M., 2013, *Intensifiers and Reflexive Pronouns*, [w:] S.M. Michaelis, Ph. Maurer, M. Haspelmath, M. Huber (red.), *The Atlas of Pidgin and Creole Language Structures*, Oxford, s. 350–353.

Jakubíček M., Kilgarriff A., Kovář V., Rychlý P., Suchomel V., 2013, *The TenTen Corpus Family*, [w:] *7th International Corpus Linguistics Conference CL*, Lancaster, s. 125–127.

Janus E., 1981, *Wykładniki intensywności cechy (na materiale polskim i rosyjskim)*, Wrocław.

Kennedy Ch., McNally L., 2005, *Scale Structure, Degree Modification, and the Semantics of Gradable Predicates*, „Language" 81 (2), s. 345–381, https://doi.org/10.1353/lan.2005.0071.

Kilgarriff A., Baisa V., Bušta J., Jakubíček M., Kovář V., Michelfeit J., Rychlý P., Suchomel V., 2014, *The Sketch Engine: Ten Years on*, „Lexicography" 1, s. 7–36, https://doi.org/10.1007/s40607-014-0009-9.

Kirschbaum I., 2002, *Schrecklich nett und voll verrückt. Muster der Adjektiv-Intensivierung im Deutschen* (niepublikowana rozprawa doktorska).

Kleszczowa K., 2005, *Przestrzeń semantyczna kategorii „zupełności"*, [w:] M. Balowski, W. Chlebda (red.), *Ogród nauk filologicznych. Księga Jubileuszowa poświęcona Profesorowi Stanisławowi Kochmanowi*, Opole, s. 293–301.

Lasersohn P., 1999, *Pragmatic Halos*, „Language" 75 (3), s. 522–551, https://doi.org/10.2307/417059.

van Os Ch., 1989, *Aspekte der Intensivierung im Deutschen*, „Studien zur deutschen Grammatik", 37, Tübingen.

Paradis C., 1997, *Degree Modifiers of Adjectives in Spoken British English*, „Lund Studies in English" 92, Lund.

Paradis C., 2001, *Adjectives and Boundedness*, „Cognitive Linguistics" 12, nr 1, s. 47–55.

Plank F., 1979, *Exklusivierung, Reflexivierung, Identifizierung, relationale Auszeichnung: Variationen zu einem semantisch-pragmatischen Thema*, [w:] I. Rosengren (red.), *Sprache und Pragmatik: Lunder Symposium 1978*, Lund, s. 330–354.

Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J., 1985, *A Comprehensive Grammar of the English Language*, London.

SJP PWN: *Słownik języka polskiego PWN*, hasło *pusta struna*, [on-line:] https://sjp.pwn.pl/slowniki/pusta%20struna.html (dostęp: 9 IV 2026).

Wielki słownik języka polskiego PAN. Geneza, koncepcja, zasady opracowania, praca zbiorowa, red. P. Żmigrodzki, M. Bańko, B. Batko-Tokarz, J. Bobrowski, A. Czelakowska, M. Grochowski, R. Przybylska, J. Waniakowa, K. Węgrzynek, Kraków 2018.

WSJP PAN: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, hasło *pusty*, [on-line:] https://wsjp.pl/haslo/podglad/5135/pusty/4967999/pojemnik (dostęp: 9 IV 2026).

Zespół Ekspertów ING Księgowość, 2024, *Pusta faktura – czym jest i jakie mogą być jej konsekwencje?*, [on-line:] https://www.ingksiegowosc.pl/news/prowadzenie-firmy/pusta-faktura-czym-jest-i-jakie-sa-konsekwencje (dostęp: 9 IV 2026).

What's in a (Completely) Empty Drawer? On the Co-occurrence of Maximizers with the Adjective *pusty* ('empty')

Abstract

The paper examines the seemingly redundant collocation of Polish maximizers (e.g., *całkowicie*, *zupełnie* 'completely') with the adjective *pusty* ('empty'). Since the adjective inherently denotes an absolute state, modification by the maximizer seems unnecessary. However, this combination is acceptable and highly frequent. Employing corpus methods, this study investigates contextual differences between environments in which the maximizer is present, despite this superficial redundancy, and those where it is absent. A distinctive collexeme analysis was conducted to compare nouns appearing in two structur a configurations: [maximizer + *pusty* + noun] versus [unmodified *pusty* + noun]. The finding reveal that maximizers appear especially when describing empty public spaces and high-capacity containers, but are largely dispreferred with smaller containers or in figurative usages. This suggests that the maximizers in these contexts serve to eliminate loose or imprecise interpretations of the adjective *pusty*.